

Tegen större, Tegen mindre och Åkern

Bakgrund

Radhusen i kvarteren Tegen Mindre och Tegen Större, som uppfördes 1908/1909 efter ritningar av arkitekten Jacob Gate, är bland de tidigaste radhusen i Sverige. De var tänkta att vara ett alternativ både till fristående villor och till lägenheter i flerbostadshus. Radhusen uppfördes på spekulation av Wilhelm Backe. De är arkitektoniskt väl gestaltade med rymliga planlösningar och med moderniteter som centralvärme och wc.

Radhus i modern mening var fortfarande ovanliga i Sverige vid den här tiden. Canadaradhusen som uppförts något år tidigare för arbetare och tjänstemän blev på Lidingö endast ett enstaka nedslag. Med radhusen i Tegen vände sig Backe däremot till en välsituerad övre medelklass. Radhusbebyggelsen uppfördes influerad av engelsk och tysk arkitektur. Säkerligen var de nya villastäderna i England, Letchworth Garden City och Welwyn Garden City, välbekanta för både Jacob Gate och Wilhelm Backe.

Tegen mindre 16. Radhus från 1908-1909 med tvärställt gavelradhus i ena änden av längan.

Inom kvarteret Åkern ligger ett parhus och två friliggande villor som tillkom samtidigt med radhusen. Parhuset ligger tillbakadraget från Hersbyvägen och flankeras av de båda enbostadshusen. Byggnaderna uppfördes också på spekulation av Wilhelm Backe och med Gate som arkitekt. Det medför att området hålls samman både tidsmässigt och uttrycksmässigt.

Beskrivning av området

Radhusen i kvarteren Tegen Mindre och Tegen Större är uppförda i två längor med nio olika hustyper. Varje fastighet är lätt avläsbar eftersom lägenhetsskiljande murar är synliga i fasad och i takfall. Gavelhusen är tvärställda med rik gavelarkitektur och är högre och större än de mellanliggande husen och håller samman respektive radhusdel. Uttrycksmässigt hålls husen också samman genom sin uniforma arkitektur med tydliga referenser till engelsk och tysk arkitektur. Radhusen ligger längs Åkervägen, indragna från vägen och med förgårdsmark mellan väg och hus, samt i öster en liten trädgård.

Tegen större. Vy från söder mot de större tvåvåningsradhusen från 1908-1909 som täcks av ett spetsigt sadeltak med ett tidstypiskt närmast obefintligt taksprång.

Arkitekturen är rik, välartikulerad och uttrycksfull. Formspråket har karaktär av så kallad jugendbarock och tydlig engelsk/tysk inspiration. Fasaderna är hållna i varm gul kulör. De tegeltäckta taken binder samman längorna. Tegen större fyra mitthus är uppförda i två våningar med sadeltak. Tegen mindre fyra mitthus är däremot uppförda i ett och ett halvt plan med brutet sadeltak med nedre fallet konkavt utformat. Fönstren är vita och tätspröjsade. Trädgårdar, förgårdsmark och grindstolpar är viktiga för området karaktär.

Tegen mindre 16. Radhus från 1908-1909 med tvärställt gavelradhus i ena änden av längan.

Tegen större, entréparti.

Inom kvarteret Åkern ligger ett parhus och två friliggande villor, ritade av Gate och samtida med radhusen. Parhuset ligger tillbakadraget från Hersbyvägen och är flankerat av de båda enbostadshusen. På så sätt skapas en parkliknande plats, nästan med karaktär av en engelsk "common green", mellan de tre byggnadsvolymer och Hersbyvägen. Arkitektoniskt är byggnaderna utformade liknande radhusen och håller samma höga arkitektoniska kvalitet.

Åkern 12. En av de två välbevarade friliggande villorna från 1908-1909 som också är ritad av Jacob Gate. Formspråk och uttryck är till stor del gemensamma eller likartade med radhusen i Tegen större och mindre.

Sammanfattande värdering

Radhusen i Tegen större och Tegen mindre tillsammans med villorna ritade av Jacob Gate i kvarteret Åkern utgör en särskilt värdefull kulturmiljö. Bebyggelsen från 1908-1909 med fyra grupphus och femton radhus uppfördes för en välsituerad medelklass. Radhusmiljön i Tegen större och Tegen mindre hör till några av de tidigaste radhusen, i modern mening, i Sverige. De har på så sätt bland annat samhällshistoriskt värde liksom bebyggelse- och arkitekturhistoriskt värde. Radhusbebyggelsen som håller hög arkitektonisk kvalitet är homogen med avseende

på utformning och material. Tillsammans med villabyggnaderna i kvarteret Åkern som uppfördes samtidigt med radhusen, av samma byggherre och ritade av samma arkitekt, bildar de ett tydligt avläsbart mindre område inom Lidingö villastad som tack vare sin egenart lyfts fram som en egen särskilt värdefull kulturmiljö.

Miljön är uppmärksammas som kulturmiljö i "Lidingö – Kulturhistoriska miljöer" (Stockholms Länsmuseum, 1990).

Karaktärsdrag

- Mycket välbevarad tidig radhus- och villamiljö från 1908-1909, uttrycksmässigt hålls husen också samman genom sin uniforma arkitektur med tydliga referenser till engelsk och tysk arkitektur.
- Arkitektoniskt är byggnaderna inom området utformade på liknande sätt och håller samma höga arkitektoniska kvalitet.
- Radhusen i kvarteren Tegen Mindre och Tegen Större är uppförda i två längor med nio olika hustyper. Gavelhusen är tvärställda med rik gavelarkitektur och är högre och större än de mellanliggande husen och håller samman respektive radhusdel.
- Radhusen ligger indragna från vägen med förgårdsmark mellan väg och hus, samt i öster en liten trädgård.
- Inom kvarteret Åkern ligger ett parhus och två friliggande villor, parhuset ligger tillbakadraget från Hersbyvägen och är flankerat av de båda enbostadshusen så att en parkliknande plats, med karaktär av en engelsk "common green", bildas.
- Branta takfall med dels sadeltak, dels mansardtak med lätt svängt nedre fall, klätt med rött tegel.
- Slätputsade fasader i ljus gul kulör med småspröjsade fönster och burspråk.
- Området karakteriseras i av hög grad av välbevarade byggnader och byggnadsdetaljer.

Råd och riktlinjer

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Planstruktur med radhus, parhus och friliggande villor med en gemensam parkliknande plats bör bevaras.
- Byggnadernas ursprungliga arkitektoniska uttryck med slätputsade fasader, branta tegelklädda tak och småspröjsade fönster bör bevaras och underhållas med traditionella material och metoder.
- Tidstypisk färgsättning bör vara vägledande vid ommålning.
- Välbevarade trädgårdar med en gestaltning som knyter an till bebyggelsens äldre karaktär bör bevaras, t. ex. växtlighet samt staket/murar. Äldre träd bör inte fällas om det inte är nödvändigt av naturvårdsskäl.

- Miljön som helhet är känslig för förändringar och antikvarisk sakkunnig bör medverka vid ändringar som påverkar det kulturhistoriska värdet.